

Per Nyborg

Opptrapping til 100 000 studenter i høyere yrkesfaglig utdanning

Vi har om lag 300 000 studenter i universitet og høyskole, bare drøyt 20 000 i fagskolen. Dette til tross for at «alle» roper om behovet for yrkesfaglig kompetanse. Nå må vi bygge ut høyere yrkesfaglig utdanning så det monner. LO vil ha 100 000 studieplasser for utdanninger i yrkesfaglig sektor. Dette er ikke urealistisk – vi har gjort noe lignende før. Høyskolene ble jo i sin tid etablert som et yrkesfaglig alternativ til universitetene. Er det vilje til ny satsing?

Ottosen-komiteens utredninger for femti år siden førte til at vi fikk et nytt skoleslag som fikk navnet høyskole; betegnelse faghøyskole og distriktshøyskole kom også i bruk. Formålet var å kvalifisere den tids artianere direkte for arbeidsoppgaver i næringsliv og samfunn.

Målet ble satt til 100 000 studieplasser i postgymnasial utdanning innen 1995. Det ble nådd med god margin: I 1995 hadde vi 165 000 studenter, av disse var 93 000 i høyskolene. En rekke yrkesutdanninger var blitt oppgradert til høyskolenivå, bl.a. for lærere, ingeniører og helsepersonell. Nye ett- og toårige studier som bedriftsøkonomi (BI) og økonomi/administrasjon (DH) ble fort populære.

Høyskolene ble samtidig et viktig distriktspolitisk virkemiddel. På 1980/90-tallet hadde Norge rundt 200 offentlige og private høyskoler.

Så begynte en ny prosess. Gjennom høyskolereformen i 1994 ble 98 statlige høyskoler slått sammen til 26. I 1995 kom disse høyskolene under samme lov som universitetene. Også høyskolene skulle nå drive forskning. Og etter at kvalitetsreformen i 2001 åpnet for at høyskoler kunne søke om opprykk til universitet, ble erfaringskompetanse i økende grad fortrenget av forskning som basis for undervisningen. Dette fortsatte med strukturreformen i 2015. De fleste statlige høyskoler er senere blitt slått sammen til større institusjoner eller med et av universitetene. Nå er det bare fem statlige høyskoler tilbake - to av dem jakter universitetsstatus. Høyskolenes tid som elementer i distriktspolitikken er forbi. En gjenoppstått høyskole på Nesna kan ikke endre på dette.

Vi har heller ikke lenger to forskjellige løp i vår høyere utdanning. Det yrkesrettede løpet er forsvunnet. Det må vi nå bygge opp igjen. Grunnlaget for dette har vi i fagskolen.

Fagskolesektoren har utviklet seg fra noen få, teknisk rettede utdanninger til en allsidig utdanningssektor, med mange programmer for videreutdanning av helsefagarbeidere samt programmer bl.a. i økonomi og administrasjon, IKT, mediefag og kunstfag.

Dette er utdanninger som også kan bygge på studiekompetanse. Vi har omtrent 80 fagskoler. De fleste skolene er små, bare et dusin har mer enn 500 studenter. Halvparten av skolene har private eiere. Det er flest studenter på de teknisk relaterte fagene (43 %) og de helserelaterte fagene (24 %)

På dette faglige grunnlaget kan høyere yrkesfaglig utdanning bygges videre ut. Det utdanningspolitiske grunnlaget har vi i Stortingets behandling av fagskolemeldingen og vedtak om Lov om høyere yrkesfaglig utdanning.

Regjeringen Solberg rakk å gi noen signaler om mulighetene i sin strategi for høyere yrkesfaglig utvikling i juni 2021.

Strategien åpner for en utvikling som kan gjøre høyere yrkesfaglig utdanning til høyere utdanning og et likeverdig alternativ til UH-utdanningen, slik Stortinget tidligere har ønsket og slik den nye regjeringen vil følge opp.

Fagskolene skal ha en bred plass i utdanningssystemet: de skal både styrke kompetanse i arbeidslivet for dem som allerede er i arbeid, og de skal tilby utdanning for de som har ambisjoner om mer utdanning etter videregående opplæring.

Fagskolene skal også gi muligheter for videre karrierevei for fagskoleutdannede som ønsker det.

Strategidokumentet vil gjøre det mulig for fagskoler å søke om rett til institusjonsakkreditering for alle fagområder, slik de fleste universiteter og høyskoler har i dag. Kvalitetsutvikling kan skje gjennom etablering av sentre for fremragende høyere yrkesfaglig utdanning. Slik kan ønskene bli realisert for LO og andre som har tatt til orde for at fagskoler kan vurderes for opprykk til faghøyskole.

Enkelte program innen høyere yrkesfaglig utdanning må kunne plasseres på et høyere nivå enn nå i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NKR). Dette har jeg jobbet for lenge. Vi må tro at den nye regjeringen vil følge opp.

Regjeringen Støres Hurdalsplattform slår fast at fagskolene skal gi høyere yrkesfaglig utdanning av høy kvalitet og være et likeverdig yrkesfaglig alternativ til universitets- og høyskoleutdanningen.

Dette er blitt sagt før, nå må vi få vite: hva er et likeverdig alternativ?

Det første den nye regjeringen må gjøre er å fastslå at også fagskoleutdanning er høyere utdanning – at høyere yrkesfaglig utdanning ikke bare er et finere navn. Det er allerede åpnet for treårig fagskoleutdanning. Den nye regjeringen må sørge for at slik utdanning legges på NKR-nivå 6 – som bachelorgrad og toårig høyskolekandidat. Kanskje bør vi da også se denne utdanningen i et litt videre perspektiv: Ikke bare for arbeidslivet, men også personlig utvikling for den enkelte.

Da kan vi på nytt bygge opp et to-løps system for høyere utdanning, med et akademisk løp og et yrkesfaglig løp. Utfordringen er å holde de to løpene fra hverandre. Det kan vi nå gjøre med vårt nasjonale kvalifikasjonsrammeverk. En slik styringsmulighet hadde vi ikke da høyskolene løp løpsk. Separate beskrivelser i NKR for akademisk utdanning og yrkesfaglig utdanning vil derfor være viktig.

Den store utfordringen for regjeringen og det nye stortinget er å realisere en satsing på høyere yrkesfaglig utdanning som står i et rimelig forhold til den satsingen på universitets- og høyskoleutdanning som har pågått i drøyt femti år.

Det har resultert i 300 000 studieplasser i UH-sektoren til en årlig kostnad av størrelsesorden 40 milliarder.

I høyere yrkesfaglig utdanning er det 20 000 studieplasser til en årlig kostnad på en milliard.

Mulighetene for den enkelte studiesøkende er mye større blant UH-sektorens tallrike tilbud enn de er for en yrkesfaglig utdanning. Her er det langt igjen til likeverdighet.

Da korona-pandemien kom våren 2020 lammet den industri, annet næringsliv og store servicesektorer. Kompetanse for omstilling ble en dagsaktuell utfordring. Stortingsmeldingen om kompetansereformen ble lagt fram våren 2020.

For fagskolene ble resultatet av stortingsbehandlingen 2 000 nye studieplasser i 2020 og en forpliktende opptrappingsplan som tilfører midler til ytterligere 1 000 nye studieplasser i året over de neste fem årene. Høsten 2020 var det rekordmange 22 369 fagskolestudenter i Norge, nær 4 500 flere studenter enn året før. Men behovet for fagskoleplasser er neppe dekket med dette. I komiteinnstillingen om kompetansereformen refererte representanten for SV til at LO krever 100 000 fagskoleplasser, og viste til kravene fra næringslivet om at 10 pst. av arbeidsstyrken bør ha en fagskoleutdanning innen 2030.

Nå vil den nye regjeringen gjennomgå dimensjoneringen i fagskolesektoren for å sikre hele landet relevante utdanningstilbud. Vi får se om Jonas Gahr Støre er like fremsynt som Kristian Ottosen var for drøyt femti år siden.

Foreløpig går det mest i bachelorgrader til distriktsNorge. Skal det bli fart i utbyggingen av høyere yrkesfaglig utdanning, må LO rope høyere.